

Gyakorlat:

„Jonvabaliai” átláthatósági kezdeményezés

Ország:

Litvánia

A gyakorlat kategóriája:

- Csalásellenes kultúra

Kapcsolat:

- Transparency International Litvánia
- www.transparency.lt
- info@transparency.lt
- paprastumas@jonvabaliai.lt

Elhárított családi kockázat(ok)

- Egyéb: csalásmegelőzés – valamennyi családi kockázat

Háttér és célkitűzés(ek)

A „Jonvabaliai” (Szentjánosbogarak) az EU-n belül az első önkéntes kezdeményezés, amely arra ösztönzi a projektgazdákat, hogy nyitottabbak legyenek a nagyközönség felé és saját érdekükben nagyobb átláthatóságra törekedjenek. E kezdeményezés uniós projektgazdái jelenleg nemcsak különböző intézményeknek, hanem a nagyközönségnek is számot adnak, és Litvánia minden állampolgára biztos lehet abban, hogy a források befektetése és kezelése átlátható módon történik.

A „Jonvabaliai” kezdeményezést nyolc litván közjogi szervezet (többek között a Pénzügyminisztérium és a Transparency International Litvánia) hozta létre az Európai Szociális Alap támogatásával. A „Jonvabaliai átláthatósági kezdeményezés” című projektre szánt teljes befektetés 58 873 EUR volt, ehhez az Európai Szociális Alap által a 2007–2013 közötti programozási időszakra vonatkozó „Technikai segítségnyújtás” című operatív programból biztosított hozzájárulás 50 042 EUR volt.

A gyakorlat ismertetése

A kezdeményezés célja, hogy az uniós források felhasználására vonatkozó információk megosztására ösztönözze a vállalkozásokat, intézményeket és szervezeteket, valamint javítsa az átláthatóságot, illetve a költségvetés felhasználását az uniós finanszírozású projektek esetében. A kezdeményezés további célja, hogy bővebb információkkal lássa el a nagyközönséget a projektgazdák uniós beruházásairól, valamint arra irányuló közös erőfeszítéseket ösztönözzön, hogy rendszerszintű pozitív változások valósuljanak meg az átláthatóság területén.

A kezdeményezés fő célkitűzései a következők:

- nagyobb átláthatóságra törekvés az uniós finanszírozású projektek végrehajtásának és kifizetésének területén;
- a projektgazdák arra való ösztönzése, hogy az integritás és a nyitottság elve alapján végezzék tevékenységeiket, és változásokat idézzenek elő az átláthatóság területén;
- a projektgazdák minősítése (1-től 3-ig terjedő skálán) egy pontrendszer alapján, amely azt tükrözi, hogy mennyire átlátható a beruházások hasznosítása és pénzügyi teljesítése;
- uniós beruházások jó példáinak bemutatása; valamint
- a lakosság tájékoztatása az uniós források litvániai felhasználásáról.

A „Jonvabaliai” online platform (www.jonvabaliai.lt) az uniós finanszírozású projektekről nyújt tájékoztatást. Konkrétabban: a platformon megtalálhatók olyan térképek, amelyek pontosan megadják minden egyes projekt helyét, és kifejtik, hogy mivel foglalkozik a projekt, mennyi pénzt kapott, és hogyan gazdálkodik ezzel a pénzzel. A projektvezetők egy honlapon keresztül önkéntesen benyújthatnak információkat a projekteredményekre, az árakra, a közbeszerzésre, az érdekelt felekre, a kockázatkezelésre

stb. vonatkozóan.

A nyilatkozatokat kitöltő, valamint az uniós finanszírozású projektekről és magáról a szervezetről információt szolgáltató projektgazdák száma alapján „Jonvabaliai” (szentjánosbogár) szimbólumokat osztanak ki. Minél több információt oszt meg egy-egy projekt, annál több „szentjánosbogarat” szerez. Ha egy projekt egy szentjánosbogarat kap, az azt jelenti, hogy a projekt elkötelezett az átláthatóság iránt, három szentjánosbogár pedig a közvélemény irányában mutatott legmagasabb szintű átláthatóságot és nyitottságot jelzi.

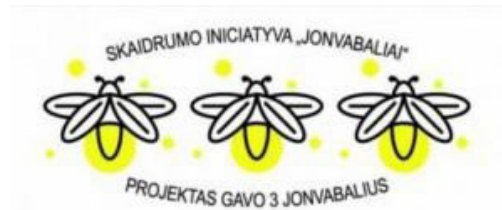
Amikor a felhasználó a honlapra látogat, egy térképet lát, amely kiemeli az összes uniós finanszírozású projektet; minden egyes projektnél jól látható a szentjánosbogarak száma, így a felhasználó egyértelműen vizualizálni tudja, hogy egy-egy projekt mennyire átlátható.

A hálózathoz való csatlakozás érdekében a projektgazdának ki kell jelölnie egy olyan személyt, akinek az a feladata, hogy megválaszolja az uniós beruházások hasznosításával kapcsolatos állampolgári kérdéseket, valamint tájékoztatást nyújtson a projektről és a szervezetről.

Egyedi jellemzők

A „Jonvabaliai” egyedi jellemzője az, hogy egy olyan módszertant takar, amelyet azzal a céllal dolgoztak ki, hogy szentjánosbogarak formájában számszerűsítse a projektgazdák átláthatóságát. Ezt a módszertant a Transparency International Litvánia szakértői dolgozták ki a kezdeményezés alapító tanácsával szoros együttműködésben.

A módszertan kidolgozása során egyeztetések folytak a felelős hatóságokkal: a pénzügyi bűncselekmények ügyében folytatott nyomozásért felelős szolgálattal, a speciális nyomozószolgálattal, a közbeszerzési szolgálattal, az állami számvevőszékkel stb.

A módszertan magában foglal különböző kérdéseket és kéréseket, amelyekre a projektgazdáknak reagálniuk kell. Ezek a következők:

1. A kezdeményezésben résztvevőkhöz intézett kérdések és kérések
 - Részesült-e ez a projekt nemzeti/regionális finanszírozásban?
 - Kérjük, nyújtsa be a projekt finanszírozásáról és igazgatásáról szóló megállapodást és annak 1. számú mellékletét vagy az e dokumentumokra utaló hivatkozást!
 - A projektet végrehajtó szervezet/vállalat ajánlatkérő szerv-e?
 - Mekkora összegű uniós és állami költségvetési forrást különítettek el a projekt végrehajtására?
 - Mekkora a projektgazda saját finanszírozásának összege?
 - Mi a projekt célja?
2. 1 szentjánosbogarat érő kérdések
 - Hogyan járul hozzá ez a projekt a 2007–2013/2014–2020 közötti időszakra vonatkozó cselekvési program stratégiáihoz, és hogyan történik a hozzájárulás mérése?
 - A vállalat/szervezet szervezeti diagramja feltünteti-e a vállalat/szervezet vezetőjét és a vállalat/szervezet honlapján elérhető szervezeti egységeket (ha igen, adja meg a linket)?
 - A vállalat/szervezet tesz-e nyilvános kötelezettségvállalást arra, hogy nem sérti meg a tevékenységeihez kapcsolódó jogi normákat, ideértve a korrupció elleni normákat is (ha igen, adja meg a linket)?
 - Hány közbeszerzést bonyolítottak le ehhez a projekthez?
 - Hány beszerzést végeztek hirdetésnyilvános közzétételével vagy anélkül?

- Megállapították-e a közbeszerzési eljárások megsértését a projekt végrehajtása során?
 - Mi a projekt eredménye (közzölje az eredmények mérésére szolgáló minőségi és mennyiségi mutatókat, és amennyiben lehetséges, nyújtson be referenciákat az eredményekhez, pl. fényképeket stb.)?
3. 2 szentjánosbogarat érő kérdések
- Szervezetének vannak-e jóváhagyott közbeszerzési szabályai (ha igen, adja meg a linket)?
 - A projekt indítása előtt egyeztettek-e a lakossággal vagy más érdekelt felekkel (ha igen, jelezze, hogy kivel és mikor folyt egyeztetés)?
 - Alkalmaztak-e pénzügyi korrekciókat a projekthez (ha igen, milyen korrekciókat és mekkora összeg vonatkozásában)?
4. 3 szentjánosbogarat érő kérdések
- Felmerült-e ennél az uniós projektnél áruk, szolgáltatások vagy építési beruházások beszerzését érintő jogvita (ha igen, a vállalat felperes vagy alperes volt-e)?
 - A projekten dolgozó munkatársak közvetlenül részt vettek-e a projekt végrehajtásában, és részesültek-e a korrupció elleni kockázatokkal vagy az átláthatósági normákkal kapcsolatos képzésben (ha igen, melyik részükről)?
 - A projekt keretében sor került-e a társadalmi-gazdasági partnerekkel folytatott együttműködésre (ha igen, milyen partnerekkel)?
 - A vállalat/szervezet honlapja feltünteti-e az érdekelt feleket (ha igen, adja meg a linket)?
 - A vállalat honlapján megtalálható-e a leányvállalatok, az elsődleges vállalatok és a fióktelepek felsorolása (ha a vállalatnak vannak ilyen vállalatai vagy fióktelepei)?
 - A vállalat/szervezet közzéteszi-e az alkalmazottai, valamint a szállítói, ügynökei, alvállalkozói és partnerei rendelkezésére álló kommunikációs csatornákat (módszereket), amelyek a potenciális belső szabálysértések biztonságos és bizalmas bejelentésére vagy tanácsadásra szolgálnak (forróvonalak) (ha igen, adja meg a linket)?
 - A vállalat/szervezet rendelkezik-e magatartási kódexszel (ha igen, adja meg a linket; nemleges válasz esetén térjen át a 10. kérdésre)?
 - A vállalat/szervezet magatartási kódexe vagy etikai kódexe tartalmaz-e az ajándékokkal kapcsolatos eljárásra irányadó rendelkezéseket?
 - A vállalat/szervezet magatartási kódexe vagy etikai kódexe tartalmaz-e az összeférhetlenséggel kapcsolatos eljárásra irányadó rendelkezéseket?
 - Végeztek-e költség-haszon elemzést a projekt indítása előtt?
 - Ha igen, a költség-haszon elemzés nyilvánosan elérhető-e (ha igen, adja meg a linket)?
 - Kérjük, nyújtsa be a projekt finanszírozásáról és igazgatásáról szóló megállapodást és annak 2. számú mellékletét vagy az e dokumentumokra utaló hivatkozást!
 - Nyújtson be részletes közbeszerzési jelentéseket!

Kimenetek és eredmények

A „Jonvabaliai” projekt 2014-ben indult. A több mint 655 millió EUR finanszírozási forrással rendelkező kezdeményezés honlapja jelenleg 633 projektet említ.

A platformon nyilvántartott 633 projekt közül 388 projekt három szentjánosbogarat, 48 projekt két szentjánosbogarat, 25 projekt egy szentjánosbogarat szerzett; 172 projektnek nincs szentjánosbogara, de részt vesz a kezdeményezésben.

A kezdeményezésben 2014-ben vett részt a legtöbb projekt. A Transparency International Litvánia azonban rámutat, hogy a kezdeményezés – a dinamikus népszerűsítés vagy más tevékenységek folytatására fordítható finanszírozás hiánya miatt – jelenleg alvó állapotban van.

Fő sikertényezők

A Transparency International Litvánia a „Jonvabaliai” kezdeményezést az eredmények és a lefedettség tekintetében sikerként értékeli.

A kezdeményezés iránt rövid időn belül jelentős érdeklődés mutatkozott a litván projektgazdák körében. A kezdeményezés fokozta a projektgazdák átláthatóságát és elszámoltathatóságát. A projektgazdák közötti együttműködést a mindenki számára előnyös nyilvánosság révén biztosították: a kezdeményezésben való részvételnek és a nagy közönséggel való információmegosztásnak köszönhetően a projektgazdák ingyenesen nyilvánosságot kaptak a honlapon, amely a kezdeményezést úgy tünteti fel, hogy átlátható és megbízható projektgazdái vannak. A kezdeményezést úgy népszerűsítették, hogy inkább az átláthatóságra, mint a korrupcióra helyezi a hangsúlyt; ez a pozitív üzenet ösztönözte részvételre a projektgazdákat.

A kezdeményezés több csatornát vett igénybe terjesztési és népszerűsítési céllal, többek között televíziós hirdetések, rádiót és más műsorszóró csatornákat.

A projektet végrehajtó munkacsoport öt különböző profilból állt:

- projektvezetők;
- átláthatósággal foglalkozó szakértők a módszertan meghatározásához;
- honlaptervező és tárhelyszolgáltató szakértők;
- média- és kommunikációs szakértők.

Felmerült kihívások és levont tanulságok

Az egyik legfontosabb levont tanulság a gyakorlati gazdái szerint a fenntarthatósággal kapcsolatos kihívások köre. A sikeresnek bizonyult projekthez a Pénzügyminisztérium írt ki közbeszerzést. A finanszírozás kimerítése után azonban a minisztérium nem dolgozott ki folytatási stratégiát. Ez a projekt tevékenységeinek lassulásához és végül megszűnéséhez vezetett.

A Transparency International Litvánia 2018-ban 10 000 EUR finanszírozást biztosított a projekthez, ez azonban nem volt elegendő az összes tevékenység újraélesztéséhez. Jelenleg a Transparency International Litvánia a honlap tárhelyszolgáltatója és karbantartója, azonban 2014 óta nem szervezett új tevékenységet és népszerűsítő akciókat sem.

A Transparency International Litvánia rámutat, hogy ennek a kezdeményezésnek a legfontosabb eredménye a projektgazdák átláthatóságának értékelésére szolgáló módszertan, amely megismételhető hasonló projektek esetében máshol is, az adott kontextushoz hozzáigazítva.

Az átadhatóság lehetősége

A „Jonvabaliai” kezdeményezéshez hasonló kezdeményezés átadható. A gyakorlat jól bevált módszertannal rendelkezik, amely jól alkalmazható más közegekben és országokban. A gyakorlati gazdája hajlandó megosztani a tapasztalatait és hajlandó támogatni más országokat és hatóságokat az ismeretek megosztása vagy hasonló kezdeményezések kidolgozása során.

Fontos, hogy a „Jonvabaliai” tapasztalataiból az derül ki, hogy az ilyen projektek fenntarthatósága és pénzügyi struktúrája nagy jelentőséggel bír az elterjedésük és a hatásuk szempontjából. A Transparency International Litvánia rámutat, hogy a projekt támogatói (például az illetékes minisztérium vagy az Európai Bizottság) vezető szerepet töltenek be a „Jonvabaliai” kezdeményezéshez hasonló kezdeményezések fenntarthatóságának és folyamatosságának biztosításában.

Ami az operatív átadhatóságot és végrehajtást illeti, ez a projekt gyorsan átvehető kisebb országokban, illetve abban az esetben, ha konkrét ágazatokra alkalmazzák, nem pedig egyszerre, széles körben.